

MAI LOAN

Ca nương Thúy Hoàn: Người giữ hồn quan họ Kinh Bắc

Xuất thân từ một làng quan họ cổ, với niềm đam mê, tình yêu tha thiết với quan họ, ca nương Thúy Hoàn đã góp phần gìn giữ những làn điệu quan họ cổ với tinh thần nguyên bản nhất.

Gặp ca nương Thúy Hoàn vào ngày hội chùa Búi, ngôi chùa cổ của làng Châm Khê - một trong những làng quan họ có sớm nhất vùng Kinh Bắc, cảm giác như thời gian quay ngược lại. Trong tiết trời hơi se lạnh, đặc trưng mùa xuân xứ Bắc, những nụ cười, ánh mắt, lời ca quan họ ngọt ngào, tha thiết của ca nương Thúy Hoàn cùng với các liền anh, liền chị đã đưa du khách về với không gian văn hóa Kinh Bắc đậm đặc, mê đắm.

Quan họ không chỉ là lời hát...

Trò chuyện với PV Tri thức và Cuộc sống, ca nương Thúy Hoàn cho biết, chị sinh ra và lớn lên ở làng Châm Khê - một trong những làng quan họ có sớm nhất vùng Kinh Bắc với những câu quan họ cổ đặc sắc, lời hát riêng chỉ có ở Châm Khê. Chất quan họ, dường như đã ngấm vào máu từ lúc chị còn nằm trong bụng mẹ, khi ông bà ngoại, các ông chú, bà cô... đều là những nghệ nhân quan họ.

Năm lên 6 tuổi, ca nương Thúy Hoàn đã tham gia các hội thi ca hát trong tỉnh (thời điểm đó vẫn còn là tỉnh Hà Bắc, nay là Bắc Ninh) và toàn quốc, đạt khá nhiều giải. Những lần đi hát thuyền, hát hội, hát canh cùng các liền anh, liền chị đã giúp Thúy Hoàn có một nền tảng vững chắc, thấm thấu sâu sắc cách hát và tình yêu tha thiết với quan họ cổ.

"Quan họ không chỉ là hát, mà còn là cách thể hiện tâm tình, gửi gắm nỗi niềm của người xưa. Nó không đơn thuần là một hình thức nghệ thuật, mà còn là một phần hồn cốt của người Kinh Bắc," ca nương Thúy Hoàn chia sẻ.

Kỹ thuật hát quan họ cổ, theo Thúy Hoàn có 4 yếu tố quan trọng, đó là vang, rền, nền, nảy. Đây là những yêu cầu khắt khe bậc nhất, đòi hỏi người hát không chỉ có năng khiếu mà còn phải kiên trì luyện tập suốt nhiều năm mới có thể đạt tới độ chín muồi. Trong đó, vang là giọng hát có thể ngân xa, dù không dùng micro vẫn rõ ràng, tròn trịa. Rền là sự mềm mại, mượt mà, không chói tai. Nền là sự vững vàng, chắc chắn, không bị chênh phò, vang nhưng vẫn có sự nền nã. Nảy là cách nhấn nhá, luyến láy, tạo nên sự uyển chuyển trong câu hát. Để có thể hát được đúng chất quan họ cổ, ca nương phải học rất lâu, từ cách lấy hơi, nhà chữ để có thể ra được cái "vang, rền, nền, nảy" đó.

Và "bi" - phần mở đầu của bài hát tạo không gian âm nhạc trước khi cất lên câu hát cũng là một kỹ thuật rất khó của quan họ cổ. Chẳng hạn, trong bài "Thiết tha", phần bi: "Bâng khuâng nhớ cảnh nhớ người, nhớ nơi kỳ ngộ vội rời chân đi, nhớ người thâm thiết thiết tha, ngọt ngào đầu lười mận mà bên tai" đòi hỏi người hát phải có kỹ thuật cao. Thúy Hoàn đã được giải Nhất hát canh, hát đối tỉnh Bắc Ninh năm 2006 nhờ bài hát này.

"Không phải ai cũng có thể hát quan họ cổ đúng chuẩn. Nghe thì có vẻ đơn giản, nhưng để giữ được tinh thần của làn điệu cổ, người hát phải có sự am hiểu sâu sắc về từng câu hát, từng hơi

thờ," ca nương Thúy Hoàn chia sẻ.

Giữ hồn quan họ cổ

Ca nương Thúy Hoàn cho hay, quan họ cổ không dễ nghe. Người quan họ có câu: "Nghề chơi quan họ có tinh có tưởng", có nghĩa phải biết nghe quan họ cổ mới thấy ngấm, thấy hay, thấy được những cái sâu sắc của quan họ cổ. Khác với khi hát sân khấu có nhạc, loa, máy hỗ trợ, người hát quan họ cổ hoàn toàn chỉ có kỹ thuật luyến láy, lấy hơi, nhấn nhá... mà làm nên cái hấp dẫn của làn điệu.

"Mới nghe thì cứ "ứ ứ", "a ha", rất khó nghe và có khi buồn ngủ, thế nhưng, khi đã ngấm từng câu, từng từ rồi thì có thể gọi là say quan họ. Điều đặc biệt, cái hay, cái đẹp của quan họ cổ khiến người nghe mê đắm, theo ca nương Thúy Hoàn, không phải chỉ ở kỹ thuật hát, mà chính là cái tinh tế, cái tình, cái hồn cốt của người Kinh Bắc.

"Quan họ cổ rất kén người nghe, nhưng một khi đã thấm thì sẽ mê đắm. Hiện nay, tôi đã học được khoảng hơn 250 làn điệu quan họ cổ từ các nghệ nhân. Tôi luôn mong muốn giữ gìn và truyền dạy những làn điệu quan họ cổ để thế hệ sau hiểu được cái hay, cái đẹp của quan họ cổ. Và dù đi đâu, tôi luôn tự hào là người quan họ", Thúy Hoàn tâm sự.

Ca nương Thúy Hoàn và các liền chị.

Điều đó thể hiện qua cách ứng xử, giao tiếp tinh tế, những câu hát đối đáp, những tâm tình gửi trao...

"Chẳng hạn, trong tình yêu, người quan họ luôn nhún mình, ví mình rất nhỏ bé, còn người thương lại rất cao quý, như câu hát: "Người như gắm vóc lụa đào, em như chỉ kim tuyến thêu vào có nên chăng?". Hay "Người đi em dặn người rằng, đầu hơn thì người kết, đầu bằng (thì) người đợi chúng em", ca nương quan họ Thúy Hoàn chia sẻ.

Ca nương Thúy Hoàn và chồng - Nhà văn Phó Đức An

May mắn sinh ra từ cái nôi quan họ, hiểu và yêu tha thiết làn điệu quan họ cổ, ca nương Thúy Hoàn đã luôn tâm huyết giữ gìn di sản này. Nhiều năm nay, chị vẫn luôn miệt mài với các lớp dạy quan họ, truyền lửa cho các bạn trẻ yêu quan họ. Những lớp học này không chỉ giúp các em học hát, mà còn giúp các em hiểu về giá trị văn hóa, về cách ứng xử tinh tế trong quan họ - điều mà những bản phối hiện đại khó có thể truyền tải được.

Bên cạnh việc bảo tồn quan họ trong nước, Thúy Hoàn còn mang quan họ đi xa hơn, đến với kiều bào và bạn bè quốc tế. Những buổi biểu diễn của chị tại nước ngoài luôn nhận được sự chào đón nồng nhiệt. Chính những câu hát ấy đã giúp người Việt xa quê vui đi nỗi nhớ nhà, giúp bạn bè quốc tế hiểu hơn về một Việt Nam giàu truyền thống.

"Cô Tấm" trong tình yêu thăng hoa

Nhà văn, nhà thư pháp Phó Đức An đã đã gọi người bạn đời của mình - ca nương Thúy Hoàn là "cô Tấm". Tình yêu giữa hai người đã dệt nên một câu chuyện đẹp của miền quan họ, và cũng chính quan họ đã se duyên cho tình yêu lãng mạn này. Cuộc gặp gỡ của họ không phải là một mối duyên bình thường, mà là sự kết nối đầy kỳ diệu giữa một người con gái Kinh Bắc và một người đàn ông mang trong mình tình yêu sâu sắc với văn hóa Việt.

Trước khi gặp Thúy Hoàn, Peter Pho đã có cơ hội tiếp xúc với nhiều loại hình nghệ thuật, nhưng nhà văn Phó Đức An chưa từng nghĩ rằng một ngày nào đó, ông sẽ bị cuốn hút bởi quan họ - một di sản văn hóa phi vật thể đầy tinh tế của Việt Nam. Và cũng chính giọng hát của Thúy Hoàn đã khiến nhà văn thay đổi.

"Tôi không thể nào quên lần đầu tiên nghe Hoàn hát. Giọng hát ấy không chỉ hay mà còn có hồn, có một sức hút rất đặc biệt. Tôi có cảm giác như mỗi lời ca của cô ấy đều chạm vào tâm hồn mình," nhà thư pháp Peter Pho chia sẻ.

Nhà thư pháp Peter Pho kể, trong một lần ở nước ngoài, khi nghe Thúy Hoàn hát: "Mỗi mồn đêm thâu suốt năm canh, anh ơi em vẫn đợi mồi mồn, thương nhớ... ai, chim ơi xin nhắn nhủ đôi lời. Người đi xa có nhớ, là nhớ ai ngồi trông cánh chim trời, sao chẳng thấy anh", mắt anh đã nhòa lệ. Anh nhớ nàng, nhớ cô Tấm hiền hậu của anh trong mớ áo tứ thân mớ ba mớ bẩy và khao khát được trở về ngay bên cô Tấm dịu dàng, hiền hậu đó.

Ca nương Thúy Hoàn chia sẻ, chính tình yêu, niềm hạnh phúc bên người bạn đời hiểu và trân trọng quan họ, cùng chung tình yêu tha thiết với quan họ mà những lời ca, câu hát của chị ngày càng thêm thăng hoa, thấm thiết.